

Arkivsak

26/12113-2

Saksbehandler

Georg Bodin Nilsen

Saksgang

Hovedutvalg for inkludering, idrett og kultur

Møtedato

13.10.2026

Fredning av Stjernen av 1899

Innstilling fra fylkesdirektøren

Hovedutvalg for inkludering, idrett og kultur ber Riksantikvaren om oppstart av fredningsprosess etter kulturminneloven for Kongesjaluppen Stjernen av 1899.

Sammendrag

Saken gjelder søknad fra Stiftelsen Kongesjaluppen Stjernen om fredning av Kongesjaluppen Stjernen av 1899.

Bakgrunn og saksgang

Stiftelsen Kongesjaluppen Stjernen søkte 30. januar 2026 om å starte prosessen med fredning av Stjernen. Fartøyet er i dag vernet gjennom avtale mellom eier og Riksantikvaren.

Fylkesdirektøren vurderer at Stjernen har kulturmiljøverdi som tilsier at fartøyet bør vurderes for fredning etter kulturminneloven, og anbefaler at fylkeskommunen sender en forespørsel til Riksantikvaren om oppstart av fredningsprosess.

Hovedutvalg for inkludering, idrett og kultur fatter vedtak i saken.

Saksopplysninger

Figur 1 Stjernen av 1899

Stjernen av 1899

Stjernen er et verneverdig fartøy som allerede har avtale om vern med Riksantikvaren. Fartøyet ble bygget i 1899 og har en særlig tilknytning til norsk kongehistorie og maritim historie.

Stjernen ble bygget ved Akers mekaniske verksted i 1899 på oppdrag fra kong Oscar II. Fra 1905 ble fartøyet benyttet av kong Haakon VII. Stiftelsen fremhever at Stjernen dermed fikk en sentral rolle ved kongefamiliens ankomst til Norge i 1905, og at fartøyet i praksis var Norges første kongeskip. Fartøyet historie er også knyttet til norsk industrihistorie gjennom byggingen ved Akers mekaniske verksted og til norsk maritim historie gjennom fartøyet bruk i kongefamilien.

Fartøyet ble senere bygget om til frakteskip og endte på Mjøsa. Stjernen ble gjenoppdaget og restaurert, og ble sjøsatt på nytt i 2000. Ved restaureringen ble det lagt vekt på å bevare mest mulig av det opprinnelige fartøyet og Stjernen fremstår i dag som meget autentisk. Den opprinnelige dampmaskinen, som hadde vært oppbevart ved Marinemuseet i Horten, ble satt tilbake i fartøyet.

Stjernen har i dag hjemmehavn i Horten og fungerer som blant annet et flytende museumsfartøy. Fartøyet er veldig godt vedlikeholdt og har en stor og aktiv venneforening som møtes ukentlig for å vedlikeholde og ivareta Stjernen.

Fartøyvern og fylkeskommunens rolle

Fylkeskommunen er regional kulturmiljøforvalter og har ansvaret for fartøyvernet i fylket. I Vestfold er det per i dag 10 verna og ingen freda fartøy. At et fartøy er verna betyr at det er en avtale mellom fartøyeier og Riksantikvaren som gir et vern. Ved et eventuelt eierskifte, eller hvis eier ønsker, så avsluttes verneavtalen og fartøyet står uten noen form for formelt vern. Hvis et fartøy er freda så følger fredninga fartøyet, uavhengig av eier. Fredning er det sterkeste juridiske virkemiddelet i kulturmiljøforvaltningen og brukes for å sikre kulturmiljøer som har særlig nasjonal verdi. Fredning medfører at eier må søke fylkeskommunen mer formelt om tillatelse til tiltak, samtidig som det gir en grad av prioritet i henhold til dagens tilskuddsforskrift for fartøyvernet [Forskrift om tilskudd til fartøyvern - Lovdata](#)

Utarbeidelse av en plan for fredning og vern av fartøy i fylket inngår som et tiltak i den prioriterte satsingen knytta til Kysens kulturmiljø i handlingsprogrammet til strategi for kultur, reiseliv og opplevelser. Dette skal sikre at eventuelle fremtidige fredningssaker er godt forankret historisk og kulturelt.

Økonomiske, administrative og juridiske konsekvenser

En eventuell fredning vil medføre bruk av noe administrative ressurser for å utarbeide et fredningsforslag til Riksantikvaren. Fylkeskommunens fartøyvernkonsulent har kapasitet til dette. Fylkesdirektøren vurderer at en fredning ikke vil medføre en vesentlig endring i forvaltningen av fartøyet, da fylkeskommunen allerede følger opp fartøyets vernestatus.

En fredning vil ikke medføre økonomiske konsekvenser for fylket. Selve fredningen innebærer ikke i seg selv at fylkeskommunen overtar eierskap eller driftsansvar for fartøyet.

Konsekvenser for fylkets klimamål og FNs bærekraftsmål

Bevaring og videre bruk av et eksisterende historisk fartøy bidrar til å ivareta kulturarv og kunnskap om tradisjonelle maritime håndverksfag. Saken kan derfor knyttes til FNs bærekraftsmål 11 om bærekraftige byer og lokalsamfunn.

Konsekvenser for CRPD

Fredningssaken vil ikke ha konsekvenser for CRPD

Fylkesdirektørens vurdering

Fylkesdirektøren vurderer at Stjernen har høy kulturmiljøverdi, og anbefaler at det igangsettes arbeid med fredning av fartøyet.

Stjernen har en særlig verdi gjennom sin tilknytning til etableringen av det moderne norske kongehuset etter 1905, og som det første stykke norsk grunn vår nye konge i 1905, Kong Haakon VII, satte sine føtter på. Fartøyet har også en sterk tilknytning til Vestfold gjennom hjemmehavnen i Horten og til Marinemuseet, som har bevart fartøyets opprinnelige dampmaskin.

Fylkesdirektøren legger vekt på at fartøyet er godt bevart og fortsatt er i drift som museumsfartøy. Restaureringen som ble gjennomført fram mot år 2000, har i stor grad tatt utgangspunkt i originaltegninger og har søkt å bevare fartøyets opprinnelighet.

Fylkesdirektøren vurderer på denne bakgrunn at Stjernen har kvaliteter som tilsier at fartøyet bør vurderes for fredning. Ved en fredning vil det juridiske vernet av fartøyet bli sterkere og gi et mer langsiktig vern, og vernet vil ikke risikere å bortfalle ved et eventuelt eierskifte. Dette vil sikre at fartøyets kulturhistoriske verdier ivaretas også i framtiden.

Stjernen av 1899 er, med sin historie som Norges første Kongesjalupp, en klar kandidat for fredning og et viktig nasjonalt og lokalt kulturminne som er viktig å sikre for fremtiden. Fylkesdirektøren vurderer det derfor som forsvarlig å starte opp en fredningsprosess før en plan for fredning og vern av fartøy i fylket er ferdig.

Konklusjon/anbefaling

Fylkesdirektøren anbefaler Hovedutvalg for inkludering, idrett og kultur å be Riksantikvaren om oppstart av fredningsprosess etter kulturminneloven for Kongesjaluppen Stjernen av 1899.

Vedlegg:

260130 Søknad om fredning av Stjernen